

La música més alta tal i com sonava fa un segle

Les campanes de Santa Maria tornen a lloc a punt per Les Santes i els campaners recuperen la manera de repicar tradicional catalana

Festes | Cugat Comas | Fotos: R. Gallofré

2024 ha estat l'any de les campanes a Mataró, almenys en la primera meitat d'any. Després d'anys preparant-ho, entre març i juliol s'ha procedit a executar la part més visible d'un ambiciós projecte de restauració funcional del campanar de Santa Maria. El resultat de tot el procés serà visible o més ben dit audible a partir del toc de Novena i sobretot quan -ja dins del rovell de l'ou de la festa- els mataronins restin pendents de la Barram o d'altres repicades singulars de Santes.

Dissabte passat, tot just en l'únic cap de setmana entre el retorn de les campanes i l'inici del calendari de repicades de la Festa Major, els campaners de Santa

L'enlairament de les campanes torna a captivar totes les mirades

Maria van fer classe: una formació d'emergència amb part teòrica i pràctica per a poder repicar per Santes. Des de març que no podien tocar les campanes i des de llavors les coses han canviat molt. La raó és simple i es basa precisament en millorar el so de les campanes.

La restauració que s'ha fet té per objectiu que el campanar com a instrument soni millor i que ja que està documentat com era i com es repicada el 1927 -gràcies a un document de gran vàlua, de Mossén Colomé- ara es pugui fer possible aquesta passa. Dit d'una altra manera, a nivell patrimonial i amb criteri històric, les campanes de Santa Maria es disposen a revertir les pèrdues que van suposar la Guerra Civil i les males intervencions fetes al campanar.

Les Santes: recomença el camí

Aquestes Santes, doncs, valdrà la pena parar més l'orella a

les campanes. A partir d'aquest document de 1927 i adaptant el necessari, es repicarà en tots els moments que ho requereix la Festa Major, de la novena al toc d'Ofici, de processó o la pròpia Barram. Seran els mateixos moments però el so serà diferent. Les noves campanes ho possibiliten

i el criteri històric ho recomana. "El toc serà diferent, però igual d'alegre", advertia a l'ACN una de les campaneres de Santa Maria, Fàtima Soler.

Fins ara els campaners tocaven les campanes fent-les voltar amb la mà, mentre que el toc tradicional que es farà a partir d'ara

és amb cordes i la campana no volta sobre el seu propi eix, sinó que bascula d'un costat a l'altre. Només això ja farà diferent la sonoritat dels bronzes. També condicionarà el repic el material dels nous contrapesos, que ja no són de ferro, sinó de fusta. "Les vibracions que retransmet la fusta són diferents", explica Fàtima Soler. La campanera diu que la intervenció als bronzes, que s'han polit, produirà un so més "net".

L'històric grup de campaners s'ha posat al dia i es preveu que a partir de la tardor es facin noves formacions del 'nou' toc tradicional en les que pugui participar tota la ciutadania i que més persones es puguin incorporar com a campaners.

En aquest sentit, Soler destaca que el procés de recuperació de les campanes ja hi ha moltes persones que han manifestat la seva "estima" pels bronzes de Santa Maria: "Ens ha sorprès

molt l'expectativa. Ha estat tot molt intens".

Una història que es remunta a la Guerra Civil

Amb l'esclat de la Guerra Civil les campanes de Santa Maria de Mataró es van fondre per fer armament i el campanar no es van recuperar completament fins al 1954, amb les mateixes campanes que hi ha actualment. Des de principis dels 80, el grup de campaners que va impulsar i liderar l'enyorat Lluís Hugas Roca ha mantingut a la ciutat els tocs manuals, de manera ininterrompuda fins el passat març, quan les campanes litúrgiques van baixar, es va fondre una nova Carme i aquest juliol s'han tornat

Tenir documentats els tocs de 1927 possibilita una restauració patrimonial completa

a instal·lar al campanar.

Tant l'arribada amb el descobriment, com l'exposició dels bronzes com els actes de presentació han estat un fenomen de públic amb milers de persones aprofitant l'oportunitat històrica de veure les campanes a peu pla. Especialment emotiu va ser l'acte de 'descobriment' de les campanes dins de Santa Maria. Cadascuna la van presentar familiars d'Hugas i persones relacionades amb el projecte. El descobriment de les campanes va consistir en desvelar el resultat de la restauració una a una. La Miquela va ser la primera, seguida de la Montserrat, la Juliana i la Semproniana. Eren les restaurades, les que semblen noves però no ho són del color lluent del tractament. Al final va ser el torn de la campana nova, la Carme, la de mar. La van descobrir el rector de Santa Maria Jaime Moyà i els seus dos padrins, Mercè Castells i Miquel Cabré. Va ser el moment culminant.

El dia 7 es van presentar les campanes i es va beneir la nova Carme i es van repicar per primer cop a la mateixa Plaça de Santa Maria. Després de 6 hores de feina el dimarts 9 i amb unes batallades de la nova campana de mar acabava bona part de la feina feta.

Han de sonar millor

A banda de la intervenció física que s'ha fet més visible, un dels aspectes més importants de la restauració són els canvis en la sonoritat del campanar. "No es fa perquè siguin més boniques, és perquè l'instrument soni millor", ressalta un dels majors experts en campanologia de l'Estat, l'antropòleg Francesc Llop. Llop, que també és campaner de la Catedral de València, assessora el Museu-Arxiu de Santa Maria i els Campaners de Santa Maria en tot aquest procés. Assegura que fins ara les campanes de Santa Maria "ni tocaven a l'estil

tradicional, ni feien musica; feien el mes alt soroll". Amb l'actuació

LES CLAVS

Les campanes han tornat a temps per repicar per Les Santes

Es recupera el repertori i sistema de repic de fa un segle.

La sonoritat del campanar com a instrument ha de millorar.

Els campaners busquen nous membres, després de l'estiu

Tot el procés ha comptat amb un ampli seguiment popular.

que es preveu per a les pròximes setmanes s'intentarà que tornin a ser un "instrument de música tradicional".

El principal canvi consisteix en la manera de tocar les campanes. Actualment un grup de campaners voluntaris, que ha mantingut viu el toc manual des de principis dels 80, fa voltar les campanes amb la ma, mentre que el toc tradicional és amb cornes i la campana no volta sobre el seu propi eix, sinó que només bascula d'un costat a l'altre. Com a màxim el que es fa amb la campana és el que es diu 'dur-la a seure' que consisteix en capgirar-la per complet, amb la tremuja a baix i el bronze cap al cel. Des d'aquest punt es pot deixar caure i el so, amb la vibració de tota la campana, va amansint-se. Les noves repicades jugaran amb el volum i el ritme i s'han d'anar definint a partir del document històric i de la pràctica. Es calcula que es pot tardar uns tres anys a fer-ho del tot.